

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא.

נראה לר"י ד"קש" היינו זנבות השבולים שנשאר בשדה לאחר קצירתם, הנקרא אשטובל"א בלעז ו"תבן" הוא הנקצר עם השבולת.¹

דהכי משמע לקמן בפרק שואל [לקמן דף קג:] דקאמר בשלמא קש משכחת לה במחובר, אלא תבן היכי משכחת לה, ומסיק בתבנא סריא.

והא דאמר בריש המקבל [בבא מציעא דף קג.] גבי המקבל שדה לכמה שנים, מקום שנהגו לקצור את התבואה עם מגל, אינו רשאי לעקור ביד עם השרשים, משום דאמר בעל השדה ניהא לי דתיתבן ארעאי – שתשאר התבואה באדמה ותזבלנה, ולכאורה הוה ליה למימר ניהא לי "דתיתקש", דהנשאר בקרקע נקרא "קש" ואילו התבן נתלש עם התבואה כדפירש רש"י, אלא משום "דתיתבן" משמע טפי לשון זיבול נקט ליה.

לא יתן עד שיגרופ.

כירה שהסיקוה בגפת או בעצים לא יתן עליה תבשיל עד שיגרופ.

פירש בקונטרס, שהחשש שמא יגרופ הוא משום שיש בכירה תוספת הבל, ולכן צריך לגרופ או לקטום כדי לצננה שלא תהא מוספת הבל. וכדמצינו לעיל לד ב שאין טומנים בדבר המוסיף הבל שמא יבא להטמין ברמץ ויחתה בגחלים. אבל בכירה שאין בה תוספת הבל, לא חששו לשמא יחתה, ומותר להשהות עליה תבשיל גם ללא גריפה וקטימה.

ואין נראה לר"י, דאפילו אם הכירה גרופה וקטומה היא מוספת הבל יותר מכמה דברים השנויים בבמה טומנין.²

ועוד, דמבואר בגמרא דחנניה שרי להשהות אף כשאינה גרופה, ומדוע לא חשש לכך שהגחלים מוסיפים הבל והוי כמטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל?³

¹ . לשיטת התוס' קש הוא הנשאר בקרקע ותבן הוא הנתלש עם התבואה, וכתב המהר"ם שגבבא היינו תבן, ולכן נקרא גבבא שגבב ונקצר מן השדה. ורש"י פירש "קש - זנבות השיבולים". וכתב המהרש"א שלדבריו הקש נתלש יחד עם השיבולים וגבבא הוא הנשאר בקרקע ודלא כתוס'.

² . הרשב"א הריטב"א והר"ן הוכיחו כן מדברי רש"י עצמו לעיל לד ב דאמרינן שמא יטמין ברמץ [שהוא דבר המוסיף הבל] ופירש"י רמץ גחלים ואפר מעורבין אלמא אף קטומה מוספת הבל.

ותמה הפנ"י, וכי מה בכך שלאחר ההטמנה יש תוספת הבל, הרי למעשה יש היכר על הגחלים ולא יבא לחתות בהם, ולכאורה מוכח מקושיית הראשונים שהגריפה אינה מועילה בתור היכר שלא יבא לחתות אלא שמחמת הגריפה הוא מסיח את דעתו מהבישול, כי ממילא לא יוסיף להתבשל כשהוא גרופ וקטום, אבל אם הכירה עדיין מוסיפה הבל שוב אין בגריפה ממש ואינו מסיח דעתו מהתבשיל.

על כרחך ששהיה אינה דומה להטמנה, ולא אסרו מוסיף הבל אלא דוקא בהטמנה, אבל להשהות על דבר המוסיף הבל סבר חנניא דשרי, ומדברי חנניא נלמד שגם לדעת רבנן אין דמיון בין הטמנה לשהיה דדוקא הטמנה אסורה משום דבר המוסיף הבל, אבל בכירה כשאינה גרופה, אסרי רבנן דחנניה גם בכירה שאינה מוסיפה הבל משום דילמא אתי לאחתויי.⁴

חמין ותבשיל.

התוס' דנים האם סתם חמין ותבשיל שהוזכרו בפרק זה הם חמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן או שנתבשלו כמאכל בן דרוסאי או שמא שניהם בכלל.

נראה לר"י דסתם חמין ותבשיל שהתירו בית הלל להניח על כירה גרופה היינו לא רק דבר המבושל כל צרכו, אלא אפילו לא בשיל כל צרכו, אלא רק כמאכל בן דרוסאי, מותר להניח.⁵

וראיה לכך: בגמרא מבואר שישנם ב' מחלוקות בין חנניא לרבנן. א. לחנניא דבר המבושל כמאכל בן דרוסאי נקרא מבושל, ולרבנן אינו מבושל. ב. לדעת חנניא מותר להשהות תבשיל כמאכל בן דרוסאי על גבי כירה שאינה גרופה, ולרבנן אסור אף תבשיל גמור. ולכן נקטה הגמרא שאפשר לפרש את מחלוקת בית שמאי ובית הלל לענין חזרה אבל להשהות מותר וכחנניא.

דהא כי מוקי בגמרא דמתניתין להחזיר תנן, הוי מתניתין כחנניה דשרי חמין ותבשיל להשהות על גבי כירה אפילו בשאינה גרופה, אפילו לא בשיל כל צרכו אלא רק כמאכל בן דרוסאי, ולא כרבנן.

³ . ועיין ריטב"א מה שתירץ. והרא"מ הורוויץ כתב שאין כונת רש"י לומר שהמשנה מדברת בהטמנה ממש אלא שגזרו שהיה אטו הטמנה, וחנניא לא גזר. וכ"כ המהר"ם. אבל מלשונות הראשונים משמע שרש"י מפרש את המשנה בהטמנה ממש, ולכן הוקשה להם כיצד התיר חנניא להשהות בדבר המוסיף הבל.

⁴ . נמצא שלדברי רבנן שהיה חמורה יותר מהטמנה דהטמנה מבעוד יום אסורה רק בדבר המוסיף הבל ושהיה אסור גם באין מוסיף הבל, והטעם לזה משום שבהטמנה האיסור הוא רק גזירה לגזירה שאין להטמין בדבר המוסיף הבל שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה בו, אבל בשהיה יש חשש אחד שמא יחתה. ולדעת חנניא שהיה קל מהטמנה דלשהות מותר אפילו באינה גרופה וקטומה ואפילו בדבר המוסיף הבל, מותר והטמנה אסורה בדבר המוסיף הבל. ולכאורה צ"ב כיצד אפשר ששהיה תהיה קלה יותר מהטמנה?

וביאר הפנ"י על פי דברי ר"ת [בתוס' מז ב ד"ה במה טומנין] שבשהיה לא חששו שמא יחתה מפני שמעט חיתוי אינו מועיל לו כיון שהסיר מגולה והאיר שולט בו, אבל בהטמנה חששו יותר מפני שמעט חיתוי מועיל לו.

⁵ . א. לפי זה נמצא שגם הסיפא בית הלל אומרים אף מחזירין היינו אפילו במבושל כמאכל בן דרוסאי והוכיח מכאן הביאור הלכה [שיח ד"ה אפילו] שבמאכל בן דרוסאי לא שייך יותר בישול. וראה להלן לט א [תד"ה כל].

ב. לא הוזכר בתוס' מה הדין בפחות ממאכל בן דרוסאי וראה ברשב"א שהוכיח שגם בפחות מותר כיון שאם הכירה גרופה אין מקום לחשוש לחיטוי גם כשהמאכל אינו מבושל, [אך למ"ד להחזיר תנן מתניתין מיירי ללא גריפה ואזי מותר רק ממאכל בן דרוסאי ולא פחות מכן]. וכדבריו משמע מדברי התוס' להלן לז ד"ה מהו. ועי"ש בהערות.

ואם נאמר שבית הלל במשנתנו מתירין להשהות רק מאכל המבושל כל צרכו, אבל המבושל כמאכל בן דרוסאי אסור, **אמאי** הוכרחה הגמרא לומר שהמשנה היא כחנניא ולא כרבנן, **ודילמא** לא נחלקו חנניא ורבנן אלא בתבשיל שאינו מבושל כל צרכו האם מותר להשהותו, ואז תתפרש **מתניתין אפילו כרבנן, ומתניתין בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן, דמודו רבנן דמשהין על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה**, ולא נחלקו אלא במאכל שאינו מבושל כל צרכו דלחנניא מותר להשהות ולרבנן אסור.⁶

אלא ודאי, מה שהוכרחה הגמרא להעמיד את המשנה דווקא כחנניא היינו **משום דסתם חמין ותבשיל** המוזכר במשנתנו היינו **כמאכל בן דרוסאי נמי משמע**, ועל דבר המבושל כמאכל בן דרוסאי אמרו בית הלל שמותר להשהותו על כירה שאינה גרופה [לפי הצד שלהחזיר תנן], וזהו דווקא אליבא דחנניא.⁷

ומיהו, אי אפשר לומר שסתם חמין ותבשיל הם דווקא כשנתבשלו כמאכל בן דרוסאי, דלעולם **סתם חמין ותבשיל הוי נמי בשיל כל צרכו**.

וראיה לדבר: **כדמוכח בסוף שמעתיין [דף לח.] גבי קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר**, בדדף לז א אמר רבי מאיר בדעת בית הלל שמותר להשהות על כירה גרופה רק חמין [ודלא כמובא במשנתנו], ואילו בדף לח א מצינו שרבי מאיר התיר להשהות בין חמין ובין תבשיל, ולכאורה היה אפשר ליישב שרבי מאיר התיר להשהות רק חמין בזמן שאינו בשל כל צרכו,⁸ ובבשל כל צרכו אפשר להשהות גם תבשיל. ומדלא תירצה הגמרא כן מוכח שסתם חמין ותבשיל הם בין דבר הבשל כל צרכו ובין אינו בשל.

אף על פי שיש לדחות ראייה זו, ושם [בד"ה קשיא] אפרש בע"ה

ואפילו אי נפרש סתם חמין ותבשיל לא הוה בשיל כל צרכו, צריך לומר הא דאסרי בית שמאי להחזיר לכירה גרופה היינו לא רק חמין שאינם מבושלים כל צרכן, אלא אפילו חמין שהוחמו כל צרכן והם בגדר מצטמק ורע לו, אסור להחזירם, משום דמיחזי כמבשל.⁹

⁶ . לכאורה קשה, דאם נפרש את המשנה במבושל כל צרכו אזי תהיה הוכחה דלא כחנניא שהתיר להשהות על שאינה גרופה גם דבר המבושל כמאכל בן דרוסאי, והלא הגמרא רוצה ליישב דווקא כחנניא דהלכתא כוותיה כמבואר בתוס' להלן לז א ד"ה לעולם, וכתב המהרש"א שאין לדייק דלא כחנניא שכן אפשר שהמשנה רוצה לחדש אליבא דרבנן שבדבר המבושל כל צרכו אסור להחזיר. ועי' רעק"א.

⁷ . ולכאורה עדיין יתכן שרבנן דחנניא מודים בתבשיל המבושל כל צרכו שמותר להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה. אלא שלפי הצד בגמרא דמתניתין להשהות תנן מבואר שאסור להשהות על כירה שאינה גרופה אף תבשיל המבושל כל צרכו.

⁸ . אמנם יש להעיר דממה שרבי מאיר התיר רק חמין מבואר שעיקר ההיתר הוא משום שחמין הם מצטמק ויפה לו ואם כן היאך אפשר לפרש דרבי מאיר מדבר בחמין שלא הוחמו כל צרכן דהוי מצטמק ויפה לו, וצריך לומר על פי המבואר בהמשך התוס' שחמין לעולם הם בגדר מצטמק ורע לו אפילו לפני שהוחמו כל צרכן.

⁹ . לדעת רש"י בית שמאי אוסרים להחזיר משום מיחזי כמבשל, וזה שייך גם בדבר המצטמק ורע לו, ואפשר לומר עוד שהאיסור הוא אטו מצטמק וטוב לו וראה הערה הבאה.

וכן לבית הלל אסור להחזיר באינה גרופה אפילו חמין שהוחמו כל צרכן.¹⁰

וראיה לכך:

מדקאמר בגמרא [דף לח:]: ואף רבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת, דאמר רבי אושעיא פעם אחת כו' והעלנו לו קומקומוס של חמין ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו, ואי לא אסיר בהוחמו כל צרכן, מנא ליה דמחזירין אפילו בשבת דילמא הוחם כל צורכו הוה?

ואם תאמר: ואם סתם חמין ותבשיל הוי בין בשל כל צרכו בין לא בשל, אם כן סברי בית שמאי תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור להשהותו, כיון דאסיר להשהות תבשיל שבשיל כל צרכו, וסתם מבושל כל צרכו מצטמק ויפה לו, [וכל שכן שאסור להשהות תבשיל כמאכל בן דרוסאי], ואם כן קשה, היכי שרי להשהות חמין שלא הוחמו כל צרכן¹¹ והא יפה לו הוא?

ואור"י, דודאי תבשיל אסרי בית שמאי להשהותו משום דלעולם יפה לו, אף על גב דנתבשל כל צרכו, אבל חמין שאין יפה להם אלא עד כדי צרכן, אבל מכאן ואילך רע להן כדמוכח לקמן, לא אסרי בית שמאי, דליכא למיגזר שמא יחתה, דבלא חיתוי יוחמו כל צרכן.¹²

וב"ה אומרים אף מחזירין.

ולפי דברי התוס' שלבית שמאי אסור להחזיר חמין המצטמק ורע לו, לכאורה משמע שהוא הדין לענין שהית תבשיל לבית שמאי דאסור אזי אסור אפילו מצטמק ורע לו, [וכן מבואר להדיא בדבריהם להלן לו א"ה א"ב בדעת רבי מאיר שהוא כבית שמאי דמתני'], אבל הרשב"א חולק וסובר דלבית שמאי מותר להשהות תבשיל המצטמק ורע לו.

¹⁰ יש לדון מאיזה טעם אסור לדעת בית הלל להחזיר לכירה שאינה גרופה, האם מצד מיחזי כמבשל או משום החשש שמא יחתה. ומדברי התוס' שאסרו להחזיר אפילו מצטמק ורע לו מוכח לכאורה שהחשש הוא מיחזי כמבשל וראה בהערות למשנה.

¹¹ אם מתני' להשהות תנן, אזי לב"ש מותר להשהות חמין רק בכירה גרופה, ואם להחזיר תנן התירו ב"ש להשהות גם בכירה שאינה גרופה, ועל שני האופנים קשה לתוס' הא מצטמק ויפה לו הוא.

¹² משמע לכאורה שיש שתי סיבות להתיר שהיית חמין שלא הוחמו כל צרכן [לב"ש] משום שיתחמו גם אם לא יחתה בהם, ועוד שהוא חושש שיוחמו יותר מכדי צרכן ויצטמק וירע להם, אבל דבר שמצטמק ויפה לו, אזי אפילו אם יכול להתחמם ללא חיתוי אסור בשהיה, וכן מצטמק ורע לו שלא יכול להתחמם ללא החיתוי גם כן אסור.

ולדעת הרשב"א לא התירו בית שמאי אלא חמין המבושלים כל צרכן, אבל אם אינם מבושלים לגמרי אסור שכן הם בגדר מצטמק ויפה לו, וחששו שמא יחתה בהם, והוכיח כן מדף יח ב דאמרינן לא יעמיד קדירה של מים וכו' שמא יחתה, וצ"ע מה יענו התוס' על זה. וראה בדברי הרשב"א להלן לו ב [ד"ה וראיתי בפרושין] ובדף לח א [ד"ה דר"מ] שהסכים עם דברי התוס'. וצ"ע.

אפילו בשבת מחזירין, כדאמר בגמרא [לח ב] ולשוין "נוטלין" נמי משמע דבשבת מיירי, דבחול לא היה צריך למיתני נוטלין.¹³

ולמאן דאסר להחזיר, אסר אפילו בחול – בערב שבת, לבית הלל כשאינה גרופה, ולבית שמאי אפילו בגרופה.

ושתי ראיות לדבר: א. מדקאמר בגמרא [שם] "לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת", משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול.

ב. ועוד מדקדק רבינו תם, מדקאמר "לא יתן עד שיגרופ" ואי לא יתן ולא יחזיר בשבת הוא, איך יגרופ או יקטום בשבת, והוה ליה למימר "אלא אם כן גרף וקטם מערב שבת", אלא משמע, דבחול נמי אסור להחזיר

ואם תאמר, מה שיעור הוא נותן לאסור בערב שבת, דהיכא דסלקו בהשכמה פשיטא דשרי להחזיר, שהרי זהו דין שהיה.

ואומר ר"י, דמשעה שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום אסור להחזיר, משום חשש שמא לא ירתח בשבת ויחתה בגחלים.

ומיהו, לפי זה נמצא שיש חילוק בין איסור החזרה בשבת לאיסור בערב שבת, כי בערב שבת אסור רק צונן שלא ירתח עד שבת, אבל בשבת גופה אפילו תבשיל רותח המבושל כל צרכו אסור להחזיר למאן דאסר [- לבית הלל באינה גרופה ולבית שמאי בגרופה] דאי לאו הכי, מנא ליה לגמרא [להלן לח ב] דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת, דילמא קומקמוס של חמין רותח הוה.¹⁴

ועוד אומר ר"י, דמצינו למימר דבערב שבת נמי אסור להחזיר אפילו רותח משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבעוד יום.¹⁵

וקשה לרשב"א, היכי שרי לבית הלל להחזיר קדרה על גבי כירה בשבת, והא אמר בפרק המביא כדי יין [ביצה דף לג: ושם] דביצים וקדרה וחביתא ופוריא מלמטה למעלה אסור משום אהל?

¹³ . אבל בשבת יש חידוש בכך שנוטלים, שלא תאמר שעל ידי הנטילה בטלה השהיה ראשונה וכשמחזיר הוי תחילת שהיה בשבת, אלא מחזירין והוי המשך השהיה הקודמת. – תוס' הרא"ש. ולדעת רש"י איסור החזרה לכולי עלמא הוא רק בשבת. והר"ן נקט שלבית שמאי אסור גם בערב שבת ולבית הל באינה גרופה אסור רק בשבת.

¹⁴ . ובתוס' רא"ש נוסף כאן: "ולישנא דמחזירין אף בשבת משמע דכי היכי דפליגי בשבת פליגי נמי בערב שבת, הלכך נראה דבע"ש אפילו רותח אסור וכו'" וכמו שכתבו התוס' בהמשך.

¹⁵ . בטעם האיסור כתב הר"ן, מפני הרואים. וראה בהערות למשנה שביארנו שהכונה היא לחשש שמא יחתה ולא מיחזי כמבשל.

והנה מדברי התוס' שכתבו למאן דאסר וכו' מבואר דאף לב"ה באינה גרופה אסור להחזיר בערב שבת תבשיל רותח בזמן שאם היה צונן לא היה מספיק לרתוח עד שבת, אבל הר"ן כתב שרק לבית שמאי אסור להחזיר מבעוד יום כמו שאר מלאכות שצריך לעשותן מבעוד יום אבל לב"ה שהתירו לעשותן עם השמש אף חזרה מותרת ולא אסרו חזרה כשאינה גרופה אלא בשבת עצמה.

ואור"י, דכי אסרו חכמים אהל עראי, הני מילי כשעושה הדפנות תחלה, ואחר כך הכיסוי, אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאיליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה.

ומיהו הא דאמר בהמוצא תפילין [עירובין דף קב.] גבי דיכרי דרב הונא דאמר ליה כרוך בודיא ושייר בה טפת למחר מוסיף על אוהל עראי הוא משמע דבלא שיור אסור אע"ג דהדפנות כבר עשויות

אור"י התם משום דדמי אהל טפי אסור אפילו בלא עשיית דפנות אבל קדרה דלא דמי אהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות.

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא כו'.

קשה לתוס' מדוע נדחקה הגמרא לדחוק בלשון המשנה ולהוסיף חסורי מיחסרא כדי לפרש כחנניא.

משום דקיימא לן כחנניא כמו שאפרש בע"ה דחיק לאוקמא מתני' כותיה.

אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה.

הגמרא הביאה ראיה שמשנתינו להחזיר תנן מהא דא"ר חלבו א"ר חמא בר גוריא אמר רב "לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור".

פירש בקונטרס, משום דאי להחזיר תנן, אם כן נמצא שלשהות משהין אפילו באינה גרופה, להכי שני בין תוכה דאסור משום דהוי מטמין ממש ברמץ, לעל גבה שאינו מטמין אלא משהה ומותר.

וקשה להר"ח דלחנניא אפילו תוכה משהין ואין בזה משום הטמנה, ואפילו באינה גרופה, דהא תנן [לעיל דף יט ב] אין נותנין פת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא עד שיקרמו פניה, ודייקינן [להלן לז ב] - הא קרמו פניה שרי, ומבואר דאף על גב דחררה בתוכה היא, מותר להשהותה בתוך הכירה ואין בזה משום הטמנה.¹⁶

ובלאו הכי אומר ר"י דבחנם דחק רש"י לפרש כן¹⁷, דאיכא למימר שפיר כי אם משנתינו להחזיר תנן, אם כן הרישא עוסקת בענין חזרה והיינו דשני לן רב בין תוכה לעל גבה מהא דשרי להחזיר בגרופה, כלומר דלענין החזרה אפשר לחלק שלהחזיר לתוכה

¹⁶ . בהגהות רא"מ הורוויץ כתב שרש"י יתרץ שמדובר שם באש גלויה ולא שייך בה הטמנה.

¹⁷ . בתוס' הרא"ש מבואר שהדוחק הוא דלפירוש רש"י החילוק בין תוכה לעל גבה הוא רק לענין שהיה למ"ד להחזיר תנן אבל לענין חזרה אין חילוק בין תוכה לעל גבה שכן אי אפשר להחזיר אלא לכירה גרופה.

אסור ולהחזיר על גבה כשהיא גרופה מותר, ולמאן דמפרש את הרישא בהשהאה דוקא לא ניהא ליה לחלק בין תוכה לעל גבה¹⁸, אבל אם הרישא מדברת בהחזרה, ניהא ליה שפיר לחלק,

כדמוכח במאי דמשני מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי כו'.

קשה לר"י, היכי בעי למימר אליבא דרב דמתניתין להחזיר תנן, אם כן אתיא מתניתין כחנניה, ורב דלא כחנניה, דהא חנניה שרי להשהות על כירה שאינה גרופה אפילו במצטמק ויפה לו,

דהא דתנן [שם] אין צולין בשר וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום אתיא כחנניה, וביצה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו הוא.¹⁹

ורב אסר לקמן [לז ב] להשהות תבשיל דמצטמק ויפה לו.²⁰

¹⁸ . מפני שתחילת השהיה הוא בע"ש ודוחק לומר שבע"ש יהיה אסור להניח בתוכה. תוס' רא"ש ור"ן.

¹⁹ . רבים תמהו מדוע הוצרכו התוס' להביא ראיה שחנניא מתיר להשהות מצטמק ויפה לו על כירה שאינה גרופה מהמשנה דלעיל דאתיא כחנניא, הרי מדברי חנניא עצמו מבואר להדיא כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, וכל שכן מבושל כל צרכו המצטמק ויפה לו. וכן מבואר מהמשנה אם נפרש שלהחזיר תנן הרי ששהיה מותרת בכל גוונא. ובאמת הריטב"א כתב שלא הוצרכו התוס' להביא ממרחק לחמם.

וכתב **המהרש"ל** דמדברי חנניא אין ראיה להתיר מצטמק ויפה לו, שכן אפשר שחנניא התיר להשהות מאכל בן דרוסאי רק כאשר הוא מצטמק ורע לו שאז אין בו חשש חיתוי כיון שהוא יתבשל אף ללא חיתוי וגם לא יבא לחתות שמא יצטמק וירע לו, [וכמו שכתבו התוס' לעיל לו ב לגבי חמין] אבל מצטמק ויפה לו אסור אפילו אם כבר נתבשל כל צרכו, שמא יחתה בגחלים, [וכך באמת למד בעל המאור ראה להלן לז ב] ולכן הוכיחו התוס' מהא דאין צולין שחנניא התיר גם מצטמק ויפה לו.

²⁰ . **הרשב"א** הקשה באופן פשוט יותר מדוע הגמרא לא הוכיחה מדברי רב להלן שאסור להשהות מצטמק ויפה לו על כירה שאינה גרופה כמאן דאמר להשהות תנן. וצ"ב מדוע התוס' הקשו רק דרב חולק על חנניא ולא הקשו דמרב מוכח להשהות תנן וכדהקשה הרשב"א. אכן יעוין בתוס' ישנים שתירצו, דלעולם רב מפרש דמתניתין להחזיר תנן, ואילו שהיה ללא גריפה מותר באופן של מצטמק ורע לו, ואז אמנם משנתינו בלהחזיר תנן אבל דלא כחנניא.

ולפי זה אפשר שהתוס' לא הקשו כהרשב"א מדוע הגמרא לא הוכיחה מדברי רב להלן דלשהות תנן, שכן אפשר לתרץ שרב יכול לפרש את המשנה גם באופן דלהחזיר תנן, וקושיית התוס' היא כיצד הוכיחה הגמרא מרב שאפשר להעמיד את המשנה כחנניא בזמן שרב חולק על חנניא.

אכן יש להקשות לאידך גיסא, מדוע באמת הוקשה לתוס' דרב דלא כחנניא, הרי אפשר לפרש שרב סובר להחזיר תנן, ומותר להשהות במצטמק ורע לו ללא גריפה וקטימה ובענין זה רב כחנניא, [שהרי גם לדעת חנניא גופיה יש חילוק בין מצטמק ורע לו ממאכל בן דרוסאי ואילך לבין מבושל כ"צ המצטמק ויפה לו כמבואר מקושיית התוס'].]

וצריך לומר דיש לדון מהי סברת חנניא להתיר ממאכל בן דרוסאי, האם משום שכבר נגמר בישולו [לכמה אנשים] ומסיח דעתו ממנו, או משום שמאכל בן דרוסאי ואילך הוא מתבשל מאליו גם ללא חיתוי, והנפקא מינה דלפי הצד הראשון מותר להשהות ממאכל בן דרוסאי ואילך ובין מצטמק ויפה לו ובין רע לו אין חשש שמא יחתה, אבל לפי הצד השני אפשר שיהיה מותר רק כשמצטמק ורע לו, אבל במצטמק ויפה לו חוששים שמא יחתה כדי להרבות בצימוקו.

ולפי זה יתכן שלאחר שמצאו התוס' כחנניא שמותר להשהות בכל מצב גם במצטמק ויפה לו על כרחך שהטעם הוא מפני שמסיח דעתו ממנו, ושוב אי אפשר לסייע מרב שהתיר רק במצטמק ורע לו משום שטעמו הוא רק מצד שמתבשל מאליו וחנניא לא סבר כמותו גם במצטמק ורע לו.

ויש לומר דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא, דהא רבי מאיר ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפילו במצטמק ורע לו²¹, ורב שרי [להלן לז ב] להשהות תבשיל במצטמק ורע לו אפילו באינה גרופה, ונמצא דרב אינו סובר לא כחנניא ולא כרבנן.²²

ועל כרחק רב מדבר בכירה שאינה גרופה, דבגרופה לא אשכחן שום אמורא²³ דאסר להשהות אפילו מצטמק יפה לו.

ועוד דרב קאי אמילתיה דרבי יוחנן דאיירי באינה גרופה.

וכן מצינו עוד אמורא שהוא דלא כמאן, דאמרינן להלן לז ב, אמר רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן דשרי לקמן חמין ותבשיל שבישל כל צרכו באינה גרופה, משמע אבל לא בישל כל צרכו, אסור להשהות על כירה שאינה גרופה, לא אשכחן תנא דסבר הכי, שהרי לחנניא מותר להשהות גם אינו מבושל כל צרכו ולרבנן אסור להשהות על אינה גרופה גם תבשיל המבושל כל צרכו.²⁴

²¹ . מקור דברי התוס' הוא מכך שהתיר ר"מ חמין בגרופה וכן ר"י התיר חמין ותבשיל בגרופה וסתם חמין הם אפילו מבושלים כ"צ ומדויק מזה שללא גריפה וקטימה אסור אפילו במצטמק ורע לו. וכ"כ המהר"ם.

ובתוס' להלן לח א ד"ה קשיא הביאו בשם הרשב"א הכרח נוסף לאסור שהיה במצטמק ורע לו על אינה גרופה דאם היה מותר היה לברייטא לפרש ומה הן משהין על אינה גרופה כמו שפירשה ומה הן משהין [על הגרופה].

ולפי זה נמצא שרבי מאיר סובר בדעת בית הלל כדעת בית שמאי לתנא דמתניתין, שמותר להשהות רק חמין וכל דבר המצטמק ורע על כירה גרופה. ובתוס' לו ב ד"ה חמין מבואר דלביט שמאי מותר להשהות גם חמין שלא הוחמו כל צרכן ואף הם בכלל מצטמק ורע לו, ולכאורה הוא הדין לרבי מאיר בדעת בית הלל וכן מפורש להלן בתוס' לח א ד"ה הא. [ויש לעיין על הרשב"א שחלק על התוס' שם בדעת בית שמאי ואסר להשהות חמין שלא הוחמו כל צרכן, ואילו בדעת רבי מאיר הסכים להלן לח א עם דברי התוס' שחמין שלא נתבשלו כל צרכן נידונים כמצטמק ורע לו].

ובאמת גם לדעת רבי יהודה שהתיר חמין ותבשיל על כירה גרופה, מיסתבר שהוא הדין חמין שלא הוחמו כל צרכן, [ובפרט שהתיר תבשיל ובכלל זה שלא נתבשל כל צרכו כמבואר בתוס' שם, וכ"ש חמין].

והרשב"א נקט שלדעת רבי יהודה מותר להשהות על כירה שאינה גרופה חמין ותבשיל המצטמק ורע לו, ולדבריו רב אתי כרב יהודה.

²² . צריך ביאור מה הועילו התוס' בתירוצם, הלא אדרבה עתה קשה ביותר כיצד סברה הגמרא להוכיח מדבר שלהחזיר תנן הרי רב אינו סובר לא כחנניא ולא כרבנן ואם כן המשנה היא ודאי שלא כרב, וביאר בתוס' הרא"ש שרב סובר כחנניא ומתניתין להחזיר תנן, ומותר להשהות בכירה שאינה גרופה אלא שבעוד שחנניא סובר שמותר להשהות אפילו מצטמק ויפה לו, רב מחמיר וסובר שמותר להשהות רק מצטמק ורע לו. ויש לדון האם כונתו שרב חולק על חנניא ולפי זה נמצא שכונת הגמ' להוכיח מדבר שהמשנה להחזיר תנן אבל דלא כחנניא וכתיבוצו של התוס' ישנים ראה הערה הקודמת, ואולי כונת התוס' רא"ש שרב סובר כן בדעת חנניא וכפי שהוכיח המהרש"ל מקושת התוס', ולפי זה רב כחנניא ממש.

²³ . אבל יש תנא החולק והוא בית שמאי במשנה.

²⁴ . הרשב"א תמה דהא רבי יוחנן פסק כסתם משנה ואיך פסק דלא כמאן, ובשלמא רב פסק כרב יהודה כמבואר בהערה... אבל רבי יוחנן דלא כמאן, והביא בשם רב האי גאון דרבי יוחנן פסק כחנניא אלא שיש רבנותא בדבריו דלא רק דבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהות, אלא אפילו אם נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו מותר, והחידוש בזה הוא דמצטמק ויפה לו על ידי חיתוי מועט הוא משתבח ואף על פי כן מותר. וע"ש שדחה את דבריו.

והתוס' רא"ש תירץ דרבי יוחנן סבר כחנניא, אלא שהחמיר שלא להשהות רק דבר שנתבשל כל צרכו.

מהו לסמוך.

הגמרא דנה האם מותר לסמוך תבשיל לכירה שאינה גרופה וקטומה.

באינה גרופה קבעי שכן בכירה גרופה קיימא לן כבית הלל שמותר להשהות ולהחזיר.

וביאור הספק לפי שני צדדי הסוגיה -

ואי מתניתין להשהות תנן, אזי אסור להשהות על שאינה גרופה ואם כן יתפרש ספק הגמרא דקא בעי האם מותר להשהות ולהחזיר ליד כירה שאינה גרופה וקטומה.

ואי מתניתין להחזיר תנן, ושרי להשהות אפילו תוכה²⁵ **וגבה**, אזי צריך לפרש דקא בעי האם מותר להחזיר סמוך לכירה, וכן אפשר לפרש שהספק הוא האם מותר להשהות היכא שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי.²⁶

תא שמע כירה שהסיקה כו'.

ומסיק דשרי לסמוך.

ומכל מקום אין ללמוד מכאן לסמוך אצל האש דשאני הכא דדופני כירה מפסיקין בינו ולאש.²⁷

לז ב

²⁵ . התוס' לשיטתם בד"ה הקודם דלחנניא מותר לשהות בתוכה ודלא כרש"י שזה מטמין ממש ברמץ.

²⁶ . ביאור הספק הוא שהרי חנניא התיר להשהות על שאינה גרופה ממאכל בן דרוסאי ואילך אבל פחות מזה אסור שמא יחתה, והסתפקה הגמרא האם מותר להשהות בסמיכה דבר שהוא פחות ממאכל בן דרוסאי. ולכאורה הצד להתיר הוא משום שאפשר לדון את הסמיכה כהנחה על גבי אש קטומה. ולפי זה נמצא שלדעת התוס' מותר להניח על אש קטומה דבר שהוא פחות ממאכל בן דרוסאי, וכ"כ הרשב"א במשנה. [וצ"ע מדוע הרשב"א כאן לא הזכיר שאפשר להסתפק למ"ד להחזיר תנן מהו להשהות בסמיכה תבשיל פחות ממאכל בן דרוסאי]. וכן פסק השו"ע [רנ"ג]. אבל מדברי רבינו יונה ברא"ש משמע שאסור. וכן הובא בבה"ל [שם ד"ה אלא כשהתחיל] בשם רעק"א שיש אוסרים.

והנה, הרי"ף הוכיח מלשון הגמרא מהו לסמוך וכו' תוכה וגבה הוא דאסור וכו', דמשמע שאסור להשהות על גבה באינה גרופה וקטומה וכמאן דאמר לשהות תנן, ופסק כן להלכה שאסור להשהות על כירה שאינה גרופה. ודחה בעל המאור שלמאן דאמר להחזיר תנן הספק של הגמרא מהו להחזיר ולסמוך עליה ועל זה נאמר שגבה אסור בחזרה. וכתב הר"ן שעדיין יש לדייק כדברי הרי"ף ממה שהוזכר שתוכה אסור באינה קטומה, והרי למאן דאמר להחזיר תנן אזי אסור להחזיר לתוכה אפילו בקטומה כדאמר רבי חלבו לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור. ועיי"ש מה שדחה. ולכאורה היה אפשר לומר שגם למאן דאמר להחזיר תנן יש להסתפק האם מותר להשהות בסמיכה פחות ממאכל בן דרוסאי, ועל זה נאמר תוכה וגבה הוא דאסור דלענין שהיה שייך לומר שתוכה אסור משום שאינה גרופה, אבל בגרופה מותר. ומכך שהר"ן לא תירץ כן מבואר שלשיטתו גם כן אסור להשהות על כירה גרופה פחות ממאכל בן דרוסאי.

²⁷ . הבית יוסף

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר.

בברייתא נאמר: "אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא, קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כ"צ ותבשיל שבישל כ"צ". ובגמרא: "שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר".

ודחתה הגמרא: "שאני הכא דקטמה. אי הכי מאי למימרא, הובערה איצטריכא ליה, מהו דתימא כיון דהובערה הדרא לה למילתא קמייתא קמשמע לן".

וכיצד הוציאה הגמרא מתוך הברייתא שמותר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה דבר המצטמק ויפה לו? **פירש בקונטרס דאי האי תבשיל במצטמק ורע לו, מאי אתא לאשמעינן, הא פשיטא שמצטמק ורע לו מותר להשהותו על כירה שאינה גרופה וקטומה.**

וקשה לר"י **הא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה דאסרי בשאינה גרופה אפילו חמין דמצטמק ורע להם.** כמבואר מדברי התוס' עמוד א ד"ה אא"ב.²⁸

ועוד קשה, **כיון דהשתא סלקא דעתך שהקטימה דמעיכרא בטלה, דמשום דהובערה הדרא למילתא קמייתא, אם כן כי משני "שאני הכא דקטמה" ורק מחמת הקטימה הותר להשהות מצטמק ויפה לו, מאי פריך "מאי למימרא", הא איצטריך טובא, לאפוקי ממאי דסלקא דעתין מעיקרא שמותר להשהות גם ללא קטימה וקא משמע לן שרק מחמת הקטימה דמעיכרא מותר להשהות?**²⁹

ונראה לר"י, **דהשתא סלקא דעתין דקטמה והובערה לא חשיבא קטומה כלל, משום דהובערה וחזרה הכירה להיות כירה שאינה קטומה.** ודבר זה באה הברייתא לאשמעינן, **דהדרא למילתא קמייתא.**

דאי נאמר שהכירה עדיין חשיבא קטומה למרות שחזרה והובערה, אמאי נקט תנא דברייתא שמדובר בבישל כל צרכו, הרי בקטומה אפילו אם לא בישל כל צרכו שרי, דאפילו רבי מאיר דמחמיר מכולהו תנאי, ולדבריו מותר להשהות רק חמין על כירה גרופה וקטומה, שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכו, כדפירשנו לעיל³⁰, דסתם חמין ותבשיל הוי שלא הוחמו כל צורכן, ומכך שנקטה הברייתא שמותר להשהות חמין ותבשיל רק בדבר המבושל כל צרכו, משמע שהכירה אינה נידונית כקטומה, ולכן מותר

²⁸ . דעת התוס' שם דלר"י ור"מ אסור להשהות אף במצטמק ורע לו, אבל לדעת הרשב"א רבי יהודה מתיר ורבי מאיר אוסר, ולפי זה כתב הרשב"א בסוגין דלא מיסתבר שהברייתא באה לאפוקי מרבי מאיר כיון שאין הלכה כמותו דר"מ ור"י הלכה כר"י. ובתוס' רא"ש הוסיף דאף לשיטת התוס' לא מיסתבר שהברייתא באה לאפוקי מדר"מ ור"י דלא שבקינן מתניתין ומוקמינן אברייתא. ועיי' פני יהושע.

²⁹ . הרשב"א הוסיף והקשה דאם בטלה הקטימה ועיקר החידוש שמותר להשהות על מצטמק ורע לו, לשם מה הוזכר בברייתא קטמה, וכן הק' התוס' רא"ש. ועוד, דלתירוץ הגמרא שהקטימה לא בטלה, קשה להיפך, מדוע הברייתא התירה להשהות רק מבושל כ"צ הרי בגרו"ק מותר להשהות אף דבר שאינו מבושל כל צרכו. [ואף אם להשהות תנן וכמבואר בתוס' לעיל לו ב ד"ה חמין ותבשיל, והרשב"א שם חידש ביותר שאף בפחות ממאכל בן דרוסאי מותר וכן משמע בתוס' לז א ד"ה מהו].

³⁰ . לו ב ד"ה חמין ותבשיל.

להשהות רק דבר המבושל כל צרכו,³¹ וזהו החידוש של הברייתא שאם חזרה והובערה בטלה הקטימה.

ופריך - "שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר", דהא סתם תבשיל אמר לקמן דמצטמק ויפה לו הוא,³² ומוכח שלדעת תנא דברייתא מותר להשהות על כירה שאינה קטומה תבשיל המצטמק ויפה לו.³³

ומשני, "שאני הכא דקטמה" פירוש וחשיבא לגמרי קטומה, ולפי זה יקשה מדוע הברייתא דיברה רק במבושל כל צרכו הרי בקטום מותר להשהות אף באינו מבושל כ"צ, וצריך לומר - **והוא הדין אפילו לא בישל כל צרכו שרי, והא דנקט "בישל כל צרכו" היינו לאשמעינן דאי לאו קטומה, אפילו בישל כל צרכו אסור, משום דמצטמק ויפה לו הוא.**³⁴

³¹ . למאן דאמר שהמשנה מדברת בשהיה אזי אסור להשהות בכירה שאינה גרופה אפילו דבר מבושל כ"צ, ולמאן דאמר שהמשנה מדברת בחזרה מותר להשהות אף דבר שאינו מבושל כל צרכו, ודברי התוס' הם רק לתנא דברייתא שהתיר להשהות על כירה שאינה גרופה רק דבר המבושל כל צרכו. ואפשר לומר שתנא דברייתא הוא חכמים דפליגי על חנניא, ומשנתנו להחזיר תנן וכחנניא ומותר להשהות גם דבר שאינו מבושל כל צרכו על כירה שאינה גרופה וקטומה, וחכמים סוברים שדבר המבושל כל צרכו מותר ושאנו מבושל כל צרכו אסור.

³² . בנקודה זו חולקים התוס' על רש"י שמפרש שהברייתא מדברת במצטמק ויפה לו משום דאי לאו הכי מאי למימריה, והתוס' מפרשים משום דסתם תבשיל מצטמק ויפה לו.

³³ . ועל פי המבואר בהערה = אפשר לבאר שתמיהת הגמרא היא האם ניתן לדקדק מברייתא זו שלדעת חכמים החולקים על חנניא מותר להניח על כירה שאינה קטומה דבר המבושל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, ובאמת למסקנא אין לדקדק כן, ודעת רבנן דחנניא שאסור להשהות כלל על כירה שאינה גרופה וקטומה. [חוץ ממצטמק ורע לו].

אך אפשר שתמיהת הגמרא היא דתנא דברייתא הוא דלא כמאן, דלמאן דתנא את המשנה בלשהות אסור להשהות ללא קטימה אף דבר מבושל כ"צ ולמ"ד להחזיר תנן מותר גם דבר שאינו מבושל, וזו פירכת הגמרא למימרא דמצטמק ויפה לו על שאינה קטומה מותר ומאן תנא דסבר כן.

³⁴ . נמצא שלתירוץ הגמרא הברייתא מדברת בכירה קטומה שמותר להשהות עליה חמין ותבשיל המבושלים כל צרכו, אבל עיקר חידוש הברייתא הוא שאם לא קטמה אסור להשהות אפילו דבר שנתבשל כל צרכו וכמ"ד לשהות תנן.

והקשה המהרש"א שהרי בברייתא הוזכר גם חמין שנתבשלו כל צרכו, ולדברי התוס' נמצא שיש לדייק מזה שאם היו החמין על כירה שאינה גרופה אסור להשהותם והלא הם מצטמק ורע לו. [ובפרט שכל המקור לדקדק שמדבר באינה קטומה היה מדין חמין דבקטומה מותר לכו"ע להשהותם אף בלא נתבשלו כל צרכו, ועכשיו שמתרצים שמדובר בקטומה צ"ב מה נתחדש בחמין מבושלים כ"צ].

וקושייתו צ"ב דכבר נתבאר בתוס' לז' א דלר"מ ור"י אסור להשהות מצטמק ורע לו אסור על כירה שאינה גרופה, ואם כן שפיר יש לדייק מלשון הברייתא חמין שהוחמו כל צרכו על כירה גרופה שאם הכירה לא היתה גרופה אסור להשהות עליהם גם תבשיל המצטמק ורע לו.

ויתכן לומר שהמהרש"א למד בדעת התוס' שלפי תירוץ הגמרא שאני הכא דקטמה, אפשר שר"ב אושעיא סובר כחנניא, אלא שבדבר המצטמק ויפה לו אסור להשהות על כירה אלא אם כן קטמה, וכמבואר בתוס' לז' א ד"ה א"ב בקושייתם ובתירוץ, ועל כן הוקשה לו כיצד אפשר לדייק מדין חמין שהוחמו כל צרכו דבעינן לחמין גרופה וקטומה הרי לחנניא מותר להשהות מצטמק ורע לו אף על כירה שאינה גרופה, ואפילו לדעות דחנניא לא התיר במצטמק ויפה לו, מכל מקום לכולי עלמא התיר במצטמק ורע לו ללא גריפה וקטימה.

וראה ברמב"ן שהקשה כעין קושיית המהרש"א, ותירץ דנקט חמין אגב תבשיל.

ופריך "אי הכי מאי למימרא", וביאור הקושיה הוא, אף על גב שנתבאר שיש בברייתא חידוש בכך דאשמעינן דאי לא קטמה אסור אף מבושל כ"צ משום שזה מצטמק ויפה לו, מ"מ מדנקט למילתיה בלשון היתר "משהין עליה וכו'", ולא נקט בלשון איסור "כירה שאינה גרופה אסור להשהות עליה תבשיל המצטמק ויפה לו" משמע דהתירא אתי לאורויי לן, והחלק של ההיתר הוא אכן פשוט.³⁵

ואף על גב דאשמעינן דלא הדרא למילתא קמייתא והקטימה מועלת ומה הוקשה לו מאי למימרא [וכדהקשו על רש"י] מכל מקום נראה לו דהא לא איצטריך לאשמעינן, דסברא הוא דלא הדרא למילתא קמייתא.

ואף על גב דמעיקרא הוה בעי למימר דהדרא למילתא קמייתא, לאו משום דסברא הוא לומר כן, אלא משום דנקט במלתיה "בישל כל צרכו" היה ר"ל כן כדפרישית, אבל לאחר שמסקינן שהחידוש הוא על החלק האסור שללא גריפה אסור, שוב אין לדייק כן ומסברא לא הדרא למילתא קמייתא.

ומשני, דמכל מקום אצטריך דמהו דתימא כו'.

ועוד יש לומר, דבתירוץ הגמרא דאמרינן "שאני הכא דקטמה" הכוונה היא דלאו לגמרי מהניא קטימה, אלא דוקא משום דבישל כל צרכו, אבל לא בישל כל צרכו אסור, משום דהובערה.³⁶

והשתא אתי שפיר הא דנקט הכא "קטמה והובערה" ולעיל נקט "ונתלבתה" דנתלבתה הוי פחות מהובערה והויא לגמרי כקטומה.³⁷

³⁵ . המהר"ם ביאר, דבסלקא דעתך הגמרא הבינה שמסברא הקטימה אינה בטלה, אבל מכל מקום היתה לגמרא ראייה שהקטימה בטלה מפני שהוזכר בברייתא תבשיל שנתבשל כל צרכו ובקטומה מותר אף אינו מבושל כ"צ, והוכחה הגמרא לפרש שהקטימה בטלה ושמע מינה מצטמק ויפה לו מותר, אבל לאחר שדחתה הגמרא שהקטימה לא בטלה, ואין חילוק בין בשל כ"צ לאינו בשל, הוקשה לגמרא אי הכי מאי למימרא דפשוט שבכירה קטומה מותר להשהות. ואם כונת הברייתא ללמד שללא קטימה אסור היה לה לומר בלשון איסור. וכן מבואר בהמשך התוס'.

³⁶ . וצ"ב החילוק דאם הקטימה מועלת מאי שנא נתבשל כ"צ ללא נתבשל? ובהגהות הגרא"מ הורוויץ כ' שכיון דקטמה הוי כאילו לא ניחא ליה יותר בבישולו והוי כמצטמק ורע לו, ולכן בנתבשל כ"צ מותר אבל אם לא נתבשל כל צרכו למרות שקטם מכל מקום ודאי שהוא רוצה שיתבשל כל צרכו. ודקדק כן ממה דנקט בברייתא רק שהיה ולא חזרה משמע שלהחזיר אסור אף בנתבשל כ"צ וע"כ דמשום דמצטמק ורע לו הוא ואסור להחזיר שבת גם מצטמק ורע לו.

ובמלא הרועים ביאר על פי המבואר בלשון רש"י "שאני הכא דקטמה - וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצמוק", דמשמע שלא ניחא ליה במצטמק ויפה לו אבל אם לא נתבשל כל צרכו ניחא ליה, ולפי זה אפשר לפרש גם בד' התוס' שקטמה והובערה אין הקטימה מועילה לגמרי כאילו הסיח דעתו מהגחלים שהרי יש כעת אש גמורה אלא רק הסיח דעתו מבישול גמור אבל אם לא נתבשל כל צרכו הרי הוא רוצה בבישולו ולכן אסור.

³⁷ . אבל ברש"י ד"ה ונתלבתה כתב חזרה והובערה, ומשמע לכאורה שחזרה לגמרי. וראה ברמב"ן שכתב באופן דומה שחזרה והובערה הוי קטימה רק לנתבשל כל צרכו, אלא שהוסיף שקושית הגמרא מאי למימרא פירושה דאם מדובר בקטום יהיה מותר אפילו להחזיר, ומשני הובערה איצטריכה ליה לחדש שלא בטלה הקטימה לגמרי. וסיים שהוא הדין לרב ספרא דלעיל דאמר קטמה ונתלבתה וכו' צריך לומר דדוקא כשנתבשל כל צרכו מותר.

ופריך, "אי הכי מאי למימרא", דהא בלאו מילתיה דתנא דברייתא מסברא הוא אמינא דלא הדרא למלתא קמייתא, דלכאורה הובערה הוי כמו בנתלבתה, ושרי ואפילו לא בישל כל צרכו, ואם כונת הברייתא ללמד שיש חילוק בין נתבשל כ"צ ללא נתבשל, בלשון איסור הוי ליה לאשמעינן דבלא נתבשלה כ"צ אסור להשהות, ולא בלשון היתר.

ומשני, "הובערה איצטריך ליה", ואי לאו מילתיה דתנא דברייתא לא היה פשוט היתר אלא הוה ס"ד למימרא דהדרא למילתא קמייתא.

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה תבשיל שלא בישל כל צרכו כו'.

פסק ר"ח דהלכה כרב ששת אמר ר' יוחנן.

והראיה, דרבא דאמר תרויהו תננהי סבירא ליה כוותיה.

וכן פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק קמא [דף יט ב] כחנניה, ומותר להשהות אפילו באינה גרופה.³⁸

אבל להחזיר לכירה שאינה גרופה ודאי אסור, אלא אם כן גרוף וקטום, ואפילו בישל כל צרכו כדפירשתי לעיל. [לו ב ד"ה חמין]³⁹

דיוקא דמתניתין קא משמע לן.

פי' רש"י דקא משמע לן דקרמו פניה שפיר דמי.

ואין נראה דדיוק פשוט הוא, דהא כיון דתנא עד שיקרמו פניה ממילא שמעינן דקרמו פניה שרי.⁴⁰

³⁸ . רש"י אכן פסק כחנניא אבל לא הביא ראיה לדבריו מדברא דאמר תרויהו תננהי, וכן כתב הרא"ש שמדברי רבא אין ראיה שכן לא בא לסייע לרב ששת אלא לתמוה עליו דאם כונתו לפסוק כחנניא יאמר רבי יוחנן שההלכה כמתניתין דאין צולין וכו' וממילא נשמע שההלכה כחנניא.

³⁹ . בתוס' שם נתבאר שאפילו מצטמק ורע לו אסור להחזיר וכן היא דעת הרשב"א והר"ן.

והנה התוס' ישנים כאן כתב על דברי התוס' תימה מדוע אסור להחזיר לאחר שנתבשל כל צרכו והלא אין שייך בו יותר בישול ומאי שנא ממה שהתירו לתת מים סמוך לאש שתפוג צינתן ושמן לחממו עד שניד סולדת בו. ותירץ שבתבשיל שייך עוד בישול. ועי"ש תירוצ' נוסף, ומדבריו הוכיח האגלי טל שבמצטמק ורע לו מותר להחזיר וכ"כ הריטב"א.

⁴⁰ . בהגהות ר' אלעזר משה הורוץ כתב שרש"י לשיטתו סבר כהרא"ש שרבא אינו מסייע לרב ששת מהמשנה דלעיל אלא אדרבה תמה על דבריו מדוע לא פסק שההלכה כמתני' דלעיל, ועל זה השיבה הגמרא דבמשנה לא הוזכר להדיא שמותר להשהות כשקרמו פניה, והלא זהו עיקר חידושו של ר' יוחנן, ולכן שינה ר' יוחנן מלשון המשנה ונקט משהין עליה וכו' ורב ששת דיוקא דמתניתין קא משמע לן.

ונראה לפרש דדיוקא דמתניתין דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן וחסורי מחסרה והכי קתני.

מהו להשהות.

באינה גרופה ולא בישל כל צרכו קבעי, או במצטמק ויפה לו.⁴¹

דף לח/א

שכח קדרה על גבי כירה ובישלה בשבת מהו.

אף על גב דקיימא לן כחנניא⁴² ומותר לכתחילה להשהות על כירה שאינה גרופה, הכא בעי בדלא בישל כמאכל בן דרוסאי, דמודה ביה חנניא שאסור להשהותו על כירה שאינה גרופה, מה הדין אם שהה.⁴³

אי נמי בעי אפילו בקידרא חייתא, אם השהה קדירה עם תבשיל חי האם מותר לאוכלו או לא.

והא דשרינן בפרק קמא [דף יח ב ושם] להשהות קידרא חייתא בערב שבת עם חשיכה בתוך התנור, מאי טעמא כיון דלא חזי לאורתא מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי גחלים, ואם כן מה הסתפקה הגמרא האם מותר לאכול קדירה חייתה ששהתה על כירה שאינה גרופה?

היינו משום דלעיל התיירו דוקא בתנור שחוממו רב, דבלא חיתוי יתבשל עד למחר, אבל כירה דשליט בה אורא, אסור להשהות עליה כשאינה גרופה וקטומה קדירה חייתא, דאיכא למיחש שמא יחתה.⁴⁴

⁴¹ . בפשטות כונת התוס' שהספק הוא האם ההלכה כחנניא או כרבנן ואפילו אם ההלכה כרבנן האם מותר מצטמק ויפה לו. או אפשר שאפילו אם ההלכה כחנניא שמותר במאכל בן דרוסאי מה הדין במצטמק ויפה לו. [על פי רב האי גאון שמצטמק ויפה לו מבושל כל צרכו חמור ממאכל בן דרוסאי. וראה בהערות לגמרא.

⁴² . כמבואר בדבריהם לעיל לז ב תד"ה אמר רב ששת.

⁴³ . רש"י נקט שהספק הוא "למאן דאסר" וברשב"א מבואר שכונתו לדברי התוס' היינו לחנניא דאסר פחות ממאכל בן דרוסאי. ודייק כן ממה שנאמר "ובשלה בשבת" דמשמע שעיקר הבישול נעשה בשבת, ואם היה מבושל כמאכל בן דרוסאי כבר בערב שבת אינו נקרא מבושל בשבת, והוכיח כן מהא דגוי שבישל מאכל שהיה כבר מבושל כמאכל בן דרוסאי אינו נקרא תבשיל עכו"ם.

ועיין פני יהושע.

⁴⁴ . מבואר שקדירה חייתא על גבי כירה היא כמו תבשיל פחות ממאכל בן דרוסאי.

אבל האי דלא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל.

תימה דהא אמר בפרק קמא [שם] לא תמלא אשה קדרה עססיות כו' ואם נתנה למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו

וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר מברייטא דמייתי.⁴⁵

בשלמא לרב נחמן בר יצחק כאן קודם גזירה כו'.

רב נחמן בר יצחק מפרש בדברי רבי חייא בר אבא שהמשהה קדירה שבה תבשיל שהוא פחות ממאכל בן דרוסאי על גבי כירה שאינה גרופה אסור באכילה בין בהשהה במזיד ובין שכח הקדירה והוא שוגג. ומקשינן מהא דרבי יהודה ורבי מאיר דאמרו חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בשל כל צרכו בשוגג יאכל במזיד לא יאכל. הרי שבשוגג לא קנסוהו. ומתריצין דדברי רב נחמן בר יצחק בשם רב חייא בר אבא נאמרו לאחר הגזירה שגזרו על השוכחים.

תימה לר"י, לימא תרווייהו [הברייטא דרבי מאיר ורבי יהודה וכן רבי חייא בר אבא] קודם גזירה, והא דשרי בברייטא לאכול תבשיל וחמין פחות מכדי צרכן שהושהו שוגג היינו משום שרבי מאיר ורבי יהודה חולקים על חנניא, ולשיטתם אסור להשהות חמין ותבשיל על כירה שאינה גרופה, אבל בדיעבד אם השהה, אזי בבשיל כמאכל בן דרוסאי ואילך, בשוגג יאכל ובמזיד לא יאכל, ורב נחמן סבר כחנניא, ואיירי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי, דאסור להשהותו אפילו לחנניא כדפירשתי בד"ה שכת.⁴⁶

ותירץ רבינו תם, דלא מיסתבר לפרש שהברייטא מדברת בתבשיל כמאכל בן דרוסאי שכן הלשון ד"בישלה בשבת" משמע שלא היתה קודם לכן כלל מבושלת.⁴⁷

ולא בעי למימר נמי אי אפשר ליישב את קושיית הגמרא על רב נחמן בר יצחק - דרב נחמן סבר כר' יהודה, ונפרש דר' יהודה אינו בא לפרש את האמור בברייטא "שוגג יאכל מזיד לא יאכל", אלא בדבר שמצטמק ורע לו מותר להשהותו אפילו במזיד, אבל מצטמק

⁴⁵ . עי' רש"ש ופנ"י וגרא"מ הורוויץ

ורעק"א

וריתבא מה שתירצו

⁴⁶ . על פי מלא הרועים, ולפי ביאורו נמצא שגם למאן דפליג על חנניא מודה שממאכל בן דרוסאי ואילך אין בו איסור בישול מדאורייתא, וכמבואר בתוס' לו ב ד"ה חמין. עייש בהערות. אבל ברשב"א מבואר דאפילו אם נפרש שרבי חייא בר אבא [לפירושו של רב נחמן בר יצחק] דיבר בפחות ממאכל בן דרוסאי והברייטא במאכל בן דרוסאי, עדיין קשה מהברייטא על רבי חייא, שכן לדברי רבי מאיר ורבי יהודה אין חילוק בין מאכל בן דרוסאי לפחות ממאכל בן דרוסאי ואת שניהם אסור להשהות על כירה שאינה גרופה ובכל זאת אמרו שאם השהה בשוגג יאכל. ומבואר מדבריו דלמאן דפליג על חנניא אין כל משמעות לתבשיל כמאכל בן דרוסאי.

⁴⁷ . וכן דייק הרשב"א בספק הגמרא שכתב קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת. וראה בהערות לתוס' ד"ה שכת.

ויפה לו אסור אפילו בשוגג, ואם כן נוכל לדייק מהא דאסר רב יהודה תבשיל אפילו בישל כל צרכו, ומצטמק ויפה לו, משמע וכל שכן לא בישל, דאסור, וכך סבר רב נחמן בר יצחק.

משום דדילמא ר' יהודה דאסר מצטמק ויפה לו לא איירי אלא במזיד, אבל בשוגג מודה לרבי מאיר דשרי אפי' לא בישל כל צרכו.⁴⁸

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר.

הגמרא מקשה מהא דאמר רבי מאיר לז' א דבית הלל מתירין להשהות על כירה גרופה חמין בלבד, וכאן התיר רבי מאיר חמין ותבשיל.

כאן משמע דסתם חמין ותבשיל הוי נמי מבושל כל צרכו, דאי לאו הכי, לא הוה פריך מידי, דאפשר ליישב דלעיל מדובר באינו בשל כל צרכו, ולכן אסרו תבשיל,⁴⁹ וכאן מדובר בבשל כל צרכו והתירו חמין ותבשיל. ומדלא תירצו כן מוכח דלעיל אסר רבי מאיר להשהות אף תבשיל מבושל כל צרכו.⁵⁰

ורשב"א אומר, דאפילו אי נניח כי סתם חמין ותבשיל הוי בלא בשיל כל צרכו דווקא, פריך שפיר, ולא נוכל לתרץ דלעיל מיירי בלא בשיל כל צרכו, דהא מדברי רבי מאיר שהתיר להשהות חמין על כירה גרופה מבואר שבאינה גרופה, משמע בברייתא דלעיל דאין משהין כלל, אפילו בישל כל צרכו.

דאי הוה שרי בישל כל צרכו, הוה ליה לפרש מה הן משהין באינה גרופה, כדמפרש אגרופה. ועל כן מקשינן דהכא שרי רבי מאיר בישל כל צרכו אפי' באינה גרופה.⁵¹

מכל מקום נראה דסתם חמין ותבשיל הוי נמי בבשיל כל צרכו מדפשיטא ליה לתלמודא דמאן דאסר להחזיר אסר אפי' בישל כל צרכו כדמוכח גבי ואף ר' אושעיא סבר כו'.

⁴⁸ . וכן כתב רש"י בד"ה וכל המצטמק ויפה לו.

⁴⁹ . ומכל מקום חמין שאינם מבושלים כל צרכן מותר לפי שחמין נידונים כמצטמק ורע לו אפילו לפני גמר בישולן כמבואר בתוס' לו ב ד"ה חמין.

⁵⁰ . הרשב"א לו ב הוכיח מאותו טעם שסתם מבושל כל צרכו היינו מצטמק ויפה לו שאם לא כן מדוע לא תרצינן דלעיל מיירי במצטמק ויפה לו ולכן הותר רק חמין וכאן במצטמק ורע לו והותר גם תבשיל. אבל לפי דחיית התוס' כאן בשם רשב"א [הוא רבינו שמשון] נדחית גם סברת הרשב"א וראה הערה הבאה.

⁵¹ . סברת הרשב"א בתוס' היא מקור דברי התוס' לעיל לז' א ד"ה אא"ב דרבי מאיר ורבי יהודה אוסרים באינה גרופה אפילו מצטמק ורע לו, וראה שם את דברי המהר"ם.

אכן הרשב"א לעיל [שם] כתב דמסתבר דלרבי יהודה משהין אפילו בשאינה גרופה חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שנתבשל כל צרכו המצטמק ורע לו, ולא היתה הברייתא צריכה לפרש כן, וטעמו - "דלא אשכחן תנא ולא אמורא דשרי לשהות בגרופ וקטום ואסר בשאינו גרופ במצטמק ורע לו".

הא לכתחלה הא דיעבד.

הגמרא הקשתה סתירה בדברי רבי מאיר, בדף לז א התיר רבי מאיר להשהות על כירה גרופה רק חמין, וכאן התיר על שאינה גרופה חמין ותבשיל שהוחמו כל צרכן, ותירצה הגמרא לכתחילה מותר להשהות על כירה גרופה רק חמין ובדיעבד אם השהה על אינה גרופה חמין ותבשיל מותר.

כמו כן הקשתה הגמרא, דלעיל התיר רבי יהודה להשהות על כירה גרופה חמין [המצטמק ורע לו] ותבשיל [מצטמק ויפה לו] וכאן התיר על שאינה גרופה רק חמין ולא תבשיל. ומתרצת הגמרא דעל גרופה אפשר להשהות גם תבשיל ועל שאינה גרופה רק חמין.

ומוסיפים התוס': כי לכל אחד, לא סגי בהאי שינויא שתירצה עליו הגמרא.

דהא לעיל שרי ר' מאיר להשהות סתם חמין, דהויא אפילו לא הוחמו כל צורכן⁵², אפילו לכתחלה, והכא התיר להשהות רק חמין שהוחמו כל צרכו אבל אסר חמין שלא הוחמו כל צורכן, ואפילו דיעבד אסורים בשתיה.

אלא צריך לשנויי על רבי מאיר כדמשני אקשיא דר' יהודה אדר' יהודה, הא שהתיר להשהות חמין שלא הוחמו כל צרכן, מדובר בגרופה וקטומה, הא – שלא התיר להשהות אלא חמין שהוחמו כל צרכן מדובר בשאינה גרופה.⁵³

ואדרבי יהודה נמי צריך לשנויא כדתרצינן אליבא דרבי מאיר דהא לכתחלה הא דיעבד, דהא מדבריו לעיל שהתיר שהיה על כירה גרופה חמין ותבשיל, משמע שבשאינה גרופה אסר לעיל אפי' חמין שנתבשל כל צרכו,⁵⁴ והכא שרי להשהות על כירה גרופה חמין שנתבשל כל צרכו,

אלא דאיכא לשנויי, הא – דאסר להשהות חמין מבושלים כל צרכן על כירה גרופה היינו לכתחלה, הא שהתיר חמין מבושלים כל צרכן על כירה שאינה גרופה היינו דיעבד.⁵⁵

עבר ושהה מאי.

⁵² . כשיטתם לו ב ד"ה חמין שחמין שלא הוחמו כל צרכן נידונים כמצטמק ורע לו. וצ"ע על הרשב"א שנחלק שם על התוס' וכן הקשה ותירץ כד' התוס'.

⁵³ . מסקנת התוס' כאן צריכה ביאור, שכן אם בגרופה יש לדמות חמין שלא הוחמו כהוחמו ושניהם כמצטמק ורע לו, מדוע באינה גרופה אפשר לחלק ביניהם.

⁵⁴ . וכדייקו הרשב"א בתוס' ד"ה קשיא דאם היה מותר היה לגמ' לפרש, וכ"כ לעיל לז א ד"ה אא"ב, אבל הרשב"א לעיל סבר שאי אפשר לדייק כן וכמובא בתוס' לעיל, ולפיכך הסיק כאן שאין צורך ליישב לרבי יהודה כדאמרין לרבי מאיר.

⁵⁵ . מדברי רבי יהודה מבואר שבדיעבד אפשר להשהות רק חמין שהוחמו כל צרכן אבל בפחות מכאן לא וכמו שכתבו התוס' בדעת רבי מאיר שבאינה גרופה לא התירו חמין בפחות מכדי צרכן.

בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא לאוקמי שנסתפקה הגמרא אם עבר ושהה מאי, דהא כבר פשט לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק.

ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ובשוגג ואלביא דר' יהודה

אף על גב דאין הלכה כר' יהודה אי אסר מצטמק ויפה לו דוקא במזיד או דילמא אפי' בשוגג

ומייתי ראיה ממעשה דר' יוסי דאסר

ומשמע ליה דאפי' בשוגג היה מדקאמר ונשתהו ולא קאמר ושיהו

ומיהו לשון עבר ושהה משמע במזיד כמו עברה ולשה דפסחים [דף מב א]

ואומר רשב"א דקודם גזירה בעו דאחר גזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו מזיד.

לא לשבת הבאה.

כולה סוגיא בשאינה גרופה

דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר כדפרישית לעיל

והיינו כרב דאסר מצטמק ויפה לו:

אפילו בשבת.

פירש בקונטרס בשבת ביום המחרת

ולפ"ז ה"ל למינקט אפי' ביום השבת

ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר.

פינה ממיחם למיחם מהו.

וא"ת דבפרק במה טומנין (לקמן דף נא.) תניא וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר אלמא במיחם אחר שרי טפי והכי משמע איפכא

ואומר רבינו תם דהכא גבי השהה ע"ג כירה כשהוא באותו מיחם שהוא חם לא אתי לחתויי אבל במיחם אחר שהוא קר אתי לחתויי אבל גבי הטמנה שרי טפי כשהוא קר דבחיתוי מועט לא יועיל

ורשב"א מפרש בשם ר"י דהתם בהטמנה דהוי לצורך מחר ליכא למיחש לחיתויי דבלא חיתוי יתחמם הרבה אבל הכא דבעי לה בלילה איכא למיחש לחיתויי ומיהו קצת משמע התם דמיירי במטמין בלילה (ת"י):

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן כו'.

אי להחזיר תנן הכא נמי האי לא יתן לא יחזיר אבל להשהות משהה אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כדמשמע בפ"ק (דף יח:) דשרינן קידרא חייטא ובשיל כמאכל בן דרוסאי אפילו באינו גרוף וקטום ומשמע התם דבתנור איירי דקאי אהא דקתני התם לעיל לא תמלא אשה קדרה עססיות כו':

אילימא בשאינה גרופה.

האי לישנא לאו דוקא דאביי סבר דלא מיתוקמה בגרופה דבגרופה לא מסתבר ליה שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא דאי הוה מצי אביי לאוקמה בגרופה כדמוקי לה רב אדא לא הוה מצי למפשט מידי ורב אדא דמוקי לה בגרופה סבר דיש לעולם יותר חום כשהסיקה בגפת ובעצים אע"ג דגרופה מבקש ובגבבא:

תניא כוותיה דאביי כו'.

יש דגרסי בסיפא כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים אין סומכין לה דאי גרס סומכין לה לא אתא כוותיה דאביי דאית ליה דבכופח נמי אין סומכין כדאמרינן לעיל וי"ל דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמה בגרופה ונקט גפת ועצים לרבותא דאפילו הכי סומכין לה: